

HÁZI KÖNYVTÁRAK VÁRPALOTÁN

Várpalota gyorsan fejlődő új szocialista város, amely a felszabadulás óta eltelt két évtizedben gazdasági és népesedési szempontból egyaránt számottevő helyre vált. Ugyanakkor — eltérően több teljesen új szocialista városunktól — gazdag történelmi múlttal is rendelkezik, a történelmi örökség, és a szocialista alkotás ötvözeteként él és fejlődik. A maga sajátos adottságaival alkalmas terület annak megvizsgálásához, hogy a társadalmi fejlődés folyamata, a gazdasági és a népesedési viszonyok alakulása milyen hatással van a könyv- és könyvtárkultúra alakulására, fejlődésére.

A város lakossága jelenleg 26 574 állandó, 11 000 ideiglenes, összesen tehát kb. 37 000 fő, amelyhez még mintegy 4000 bejáró dolgozó is csatlakozik.

A felszabadulás óta a város gazdasági és népesedési fejlődésével párhuzamosan, illetve azt nyomon követve fellendült a könyvtári élet is. Jelenleg négyféle könyvtári hálózat működik, s ezek a város egész területét behálózzák. Ha a közművelődési könyvtárak mellett a műszaki és iskolai könyvtárak adatait is figyelembe vesszük, akkor a következő képet nyerjük a lakosság által használható könyvtári állományról:

Közművelődési könyvtárak.	48 397 kötet
Műszaki könyvtárak	14 733 kötet
Iskolai könyvtárak	11 511 kötet
Összesen:	74 630 kötet.

A város 1—1 lakosára tehát 2,8 könyvtári könyv jut.

Az olvasók száma a közművelődési könyvtárakban 5951, a város lakosságának 23,5%-a. 1964-ben 1—1 olvasó 25,6 könyvet kölcsönzött, ami az olvasók aktivitását mutató jó átlagnak tekinthető. A kölcsönzött könyvekből 54,8% szepirodalom, 28,1% gyermek- és ifjúsági irodalom, 17,1% pedig szak- és ismeretterjesztő irodalom.

Ezek az adatok azt bizonyítják, hogy a város könyvtárai a hasznos és nemes szórakozás lehetővé tétele mellett az önművelésnek, az ismeretek terjesztésének is hatékony tényezőivé váltak, fontos feladatot tudnak vállalni a társadalom olvasási igényeinek kielégítésében. Ismert tény azonban, hogy a könyvtárak mellett fokozódó jelentőségük van a szűkebb, családi igényeket és érdeklődést kielégítő házi könyvtáraknak, hiszen a kiadott könyvek nagyobb részét, az összes könyvtermésnek több mint $\frac{3}{4}$ -ét hosszú évek óta ezek részére vásárolják. Ez arra vall, hogy a könyv lassan valóban közszükségleti cikk lesz, a házi könyvtár szerves tartozékává válik a családi otthonoknak, és a könyvtárak mellett egyre nagyobb szerepet kap az olvasási igények kielégítésében. Ez egyben azt is jelenti, hogy egy-egy terület könyvvel való ellátottságát, könyv- és könyvtárkultúráját csak akkor lehet helyesen számbavenni, ha a közkönyvtárak mellett a házi könyvtárak állományával is számolunk.

Ezért Várpalotán 1965 januárjában „könyvszámlálást” végeztünk 800 családnál annak megállapítására, hogy vannak-e, illetve mekkorák és milyen összetételűek a házi könyvtárak a különböző foglalkozású és iskolai végzettségű családoknál. Vizsgálatunk — célját és módszerét tekintve — lényegesen eltért az utóbbi időben publikált hasonló jellegű vizsgálódásoktól, mind a Könyvtártudományi és Módszertani Központ öt község ezer lakosára kiterjedő vizsgálatától, mind a Központi Statisztikai Hivatal 4000 háztartásra kiterjedő adatgyűjtésétől. Ezeknek ugyanis annak megállapítása volt a főcéljuk, hogy hányan olvasnak, mennyit, mit és honnan olvasnak, viszont Várpalotán kizárólag azt vizsgáltuk, *van-e házi könyvtár és mit tartalmaz?*

Módszer tekintetében a KMK és a KSH adatgyűjtésének a kérdés-felelet, tehát a bemonadás volt az alapja, mi viszont *ellenőrizhető* adatgyűjtésre, a házi könyvtárak állományának szerző és cím szerinti összeírására törekedtünk, amely egyben alapot adott a könyvtárak állományának tartalmi és minőségi áttekintésére is. Valójában azonban ennek is a saját bevallás volt az alapja, mert csak a tulajdonos által feltárt könyveket lehetett jegyzékbe venni. Elfelejtés és különböző okokból való elhallgatás következtében tehát nagyjából itt is hasonló pontatlansági százalékkal számolhatunk, mint pl. a KSH adatainál, annak ellenére, hogy a feldolgozás során azokat a családokat, amelyeknél az elhallgatás, vagy az összeírók pontatlan munkája kideríthető volt, figyelmen kívül hagytuk, s így a 800 család helyett csak 694-nek az adatait vizsgáltuk.

A vizsgálat alapján két dolgot kell mindenekelőtt megállapítani. Az első, hogy a múlttal szemben, amikor elvértve lehetett olyan munkás vagy paraszt családot találni, amelynek a biblián, a kalendáriumon és az esetleg megőrzött iskolai könyvön

kívül — amelyeket most nem is vettünk figyelembe az összeírásnál — egyéb könyve is lett volna, a vizsgált családok közt egyetlen sem akadt, amelynek legalább néhány könyve ne lenne. (Ez részben azzal is magyarázható, hogy csak olyan családokat vizsgáltunk, amelyeknek legalább egy 10 éven felüli gyermeke is van.) A másik, hogy a családok többsége ma még nem rendelkezik komolyabb igények kielégítésére is alkalmas könyvtárral, hiszen a vizsgált családok 70%-ánál csak 50 kötetig terjed az állomány. Nagyon szembetűnő azonban ezeknél a családoknál a szülők és a gyermekek könyvhöz való viszonyának alakulása, fejlődése. Az alacsony iskolai végzettségű szülők többsége a saját részére most sem nagyon vásárol könyvet, de gyermekeit már könyvvel is megajándékozza a különböző ünnepeken, és sok család megvásárolja az iskolai kötelező olvasmányokat is.

Összesítve az adatokat, a következő képet kapjuk:

A vizsgált családok száma	Könyvek száma	Ebből			Egy családra jutó átlag
		szépirodalom	gyermek- és ifjúsági irod.	tud.- és ism. terj. irodalom	
694	33 248	20286 61,0%	7857 23,7%	5105 15,3%	43,7

A könyvtárak nagyság (kötetszám) szerinti megoszlása:

10 kötetten aluli	78 (11,3%)
11—50 kötet között	417 (60,0%)
51—100 kötet között	130 (18,8%)
101—200 kötet között	53 (7,7%)
201—500 kötet között	13 (1,8%)
500 kötetten felüli	3 (0,4%)

Érdeemes megnézni, hogy a foglalkozás és az iskolai végzettség hogyan befolyásolja a családi könyvtárak alakulását, melyeknek van a kettő közül nagyobb jelentősége. A családfő iskolai végzettsége szerint két, illetve három csoportba osztottuk a családokat. Az elsőbe azokat, akik a 8 általánost, vagy valamely ezzel egyenrangú iskolát végeztek, vagy ennél kevesebb iskolai végzettségük van, a másodikba pedig azokat, akiknek középiskolai érettségijük van, illetve ha nincs is érettségijük, de több-kevesebb ideig középiskolába is jártak. A harmadik csoportba (értelmiség) vettük az egyetemi és főiskolai végzettségűeket.

Foglalkozás és iskolai végzettség	A vizsgált családok száma	Összes könyv	Egy családra jutó átlag
Munkás, 8 ált. isk.-ig	209	6416	30,9
Munkás, 8 ált. felett	27	1908	70,6
Bányász, 8 ált.-ig	257	9073	35,3
Bányász, 8 ált. felett	45	3211	71,3
Tsz.-tag	18	451	25,0
Egyéb, 8 ált.-ig	64	2880	45,0
Egyéb, 8 ált. felett	56	4953	88,4
Értelmiségi	18	4356	242,0

A könyvtárak nagyság szerinti megoszlása foglalkozás és iskolai végzettség szerint:

Foglalkozás és iskolai végzettség	10 kötetig	11—50 kötetes	51—100 kötetes	101—200 kötetes	201—500 kötetes	500 kötet felett
Munkás, 8 általánosig	43	127	32	7	—	—
Munkás, 8 általános felett	—	13	7	6	1	—
Bányász, 8 általánosig	25	185	36	9	2	—
Bányász, 8 általános felett	2	14	20	8	1	—
Tsz.-tag	2	15	1	—	—	—
Egyéb, 8 általánosig	6	46	6	4	2	—
Egyéb, 8 általános felett	—	17	26	10	2	1
Értelmiségi	—	—	2	9	5	2

Amint a táblázatokból világosan látszik, az egyetemi és főiskolai végzettségük után az „egyéb” kategóriába tartozó családoknak van a legtöbb könyvük, a parasztságnak pedig a legkevesebb. Az is szembetűnően mutatkozik, hogy az azonos foglalkozásúaknál az iskolai végzettség milyen nagy mértékben befolyásolja a könyvtárak nagyságát. Az általános iskolainál magasabb végzettségű munkás és bányász kategóriában több mint kétszerese az átlagos kötettség az alacsonyabb végzettségűeknek, és az „egyéb” kategóriában is megközelítően szinten ez az arány. A könyvtárak nagyságát tehát elsősorban az iskolai végzettség határozza meg, és bár van némi szerepe a foglalkozásnak is, az sokkal jelentéktelenebbnek tekinthető.

Nem világlik ki a táblázatból, a vizsgálat során azonban nagyon szembetűnően megmutatkozott, hogy az esti és levelező tagozatokat végzők illetve végzetek általában rontják annak a kategóriának az átlagát, amelybe iskolai végzettségük alapján besorolást nyertek, mert könyveik száma lényegesen alatta marad a kategória átlagának. Ez arra mutat, hogy az esti iskolák, főként a technikumok, a szakismeretek nyújtása mellett nem adnak kellő általános műveltséget, és ami még ennél is nagyobb hiba: nem ébresztik fel az önművelődés, a rendszeres olvasás igényét.

Felmérésünk során nemcsak számszerűleg, hanem tartalmi megoszlás szerint is vizsgáltuk a házi könyvtárak állományát. A könyvtári statisztika rovatait vettük alapul, ezt azonban tovább részleteztük. A szépirodalmat nyolc részre bontottuk. Külön-külön rovatot kapott a) a régi magyar, b) a mai magyar, c) a világirodalmi klasszikus, d) a mai világirodalom, e) a szovjet, f) a népi demokratikus, g) a vers, valamint h) a bestseller és ponyva. A gyermek és ifjúsági irodalom rovatát is három részre vettük: a) mese, b) magyar gyermek- és ifjúsági, valamint c) külföldi gyermek- és ifjúsági irodalom. Az ismeretterjesztő irodalomnál csak annyit módosítottunk, hogy külön rovatba vettük a nagyon népszerű földrajz-útleírás szakot.

A szépirodalomnál mind a magyar, mind a világirodalomban a könyvtári gyakorlatnak megfelelően régeinek, illetve klasszikusnak soroltuk be a már nem élő írók műveit. Ettől egyedül a szovjet irodalomnál tértünk el, ahol azoknak a már halott íróknak a műveit is a „szovjet” rovatban tüntettük fel, akiknek az életműve a szovjet irodalom szerves részét képezi, mint pl. Gorkij, A. Tolsztoj, Fagyevjev stb. Néhány olyan író, illetve egyes művét, aki eredetileg nem ifjúsági volt, a mai gyakorlatban azonban kizárólag azzá vált, a „gyermek és ifjúsági irodalom” rovatába soroltuk, így pl. Cooper és Verne összes művét, vagy Mark Twain „ifjúságivá” vált műveit. Nem vettük ezzel szemben ifjúságinak a magyar irodalom néhány olyan alkotását, mint Gárdonyi: Egri csillagok, Jókai: A kőszívű ember fiai és Móricz: Légy jó mindhalálig c. műve, mert ezek — bár az ifjúság között is nagyon népszerűek — elsősorban mégsem az ifjúsági kategóriába tartoznak. Mivel az irodalmi műveltség és igényesség egyik fokmérője a költészetben való jártasság, külön rovatot nyitottunk a verseknek, az ifjúság számára készült verses mesék azonban természetesen nem a versek, hanem az ifjúsági és gyermekirodalom rovatában szerepelnek. A mese rovatban viszont csak a gyermekek részére írt, vagy feldolgozott meséket tüntettük fel. A tudományos igényű népmesegyűjtemények és válogatások a jellegüknek megfelelő irodalmi vagy szakrovatba kerültek.

Ilyen módon részletezve a következő képet kapjuk:

Régi magyar	7 015	21,1 %
Mai magyar	3 510	10,6 %
Világirodalmi klasszikus	4 216	12,6 %
Mai világirodalom	1 280	3,9 %
Szovjet	1 878	5,6 %
Népi demokratikus	710	2,1 %
Vers	1 031	3,1 %
Bestseller-ponyva	646	2,0 %
Szépirodalom összesen	20 286	61,0 %
Mese	1 264	3,8 %
Magyar gyermek- és ifjúsági	3 344	10,1 %
Külföldi gyermek- és ifjúsági	3 249	9,8 %
Gyermek- és ifjúsági irodalom összesen	7 857	23,7 %
Társadalomtudományi	1 300	3,9 %
Természettudományi	634	1,9 %
Műszaki	456	1,4 %
Mezőgazdasági	100	0,3 %
Földrajz-útleírás	990	2,9 %
Egyéb ismeretterjesztő	1 625	4,9 %
Ismeretterjesztő összesen	5 105	15,3 %
Együtt	33 248	100,0 %

Az egész állománynak kb. egyharmada magyar szépirodalom: mégpedig kétharmada a régi magyar kategóriába tartozik, s ennek több mint fele négy író: Gárdonyi, Jókai, Mikszáth és Móricz műveiből adódik. Közülük is kiemelkedően vezet Jókai, utána Mikszáth, Móricz, Gárdonyi a sorrend. Ebben a kategóriában a három legtöbbször szereplő könyv Gárdonyi: Egri csillagok, Jókai: A kőszívű ember fiai és Móricz: Légy jó mindhalálig c. műve, tehát azok, amelyek az általános iskolában kötelező olvasmányok.

Elégedettek lehetünk a mai magyar irodalom arányával is, minőségi összetételével azonban már kevésbé. Az új magyar irodalom időtállóan tekinthető alkotásainak aránya lényegesen alatta marad az irodalom perifériájához tartozó „olvasmányos” könyvek és a korszerűsített, „vonalasított” ponyva arányának.

Külön kell szólni a versekről, amelyek az állomány 3,1%-át alkotják. Az aránylag tehát kevés verseskötetnek kb. fele csaknem teljesen egyenlő arányban Arany és Petőfi között oszlik meg. A fennmaradó másik felében legtöbb — megközelítően azonos — példánnyal szerepel Vörösmarty, Ady és József Attila. Mellettük a magyar és a világirodalom legkülönbözőbb költői megtalálhatók még, csak a mai magyar költészet hiányzik majdnem teljesen.

A bestseller és a ponyva aránya alatta maradt az előzetes várakozásnak. Lehetséges persze, hogy főként ezen a téren érvényesült az elhallgatás és a letagadás, de mivel többségben olyan családokról van szó, akik a múltban nem nagyon olvastak és nem vásároltak könyvet, sőt jelentős részük az elmúlt 10–15 évben települt a városba és itt teremtette meg családi otthonát, lehetséges az is, hogy valóban nincs több bestseller és ponyva könyvek közt. Erre enged következtetni, hogy a legtöbb ponyvát a magasabb iskolai végzettségűeknél találtuk, és az igazi ponyva közöttük is elenyészően csekély. Nagy része a két világháború közötti népszerű írók: Bromfield, Cronin, Gulácsy Irén, Harsányi Zsolt, Nyíró József, Zilahy Lajos stb. műve, tehát közelebb áll az igazi irodalomhoz, mint a ponyvához. Sőt az itt szereplő művek egy részénél irodalmilag lényegesen gyengébbek is szép számmal találhatók a mai magyar, de még a régi magyar irodalom rovatában is, mivel a besorolásnál alkalmazkodtunk ahhoz az elvhez, hogy a könyvkiadók államosítása óta nem jelenik meg ponyva Magyarországon. Pedig például a felsoroltaknál gyengébb irodalomnak tekinthetők Zsigray Julianna ma is megjelenő könyvei, vagy a B. M. kiskönyvtár ponyva színvonalon mozgó kiadványai. A vizsgálódásban ezek is a mai magyar irodalmat „javítják”, Rejtő Jenő pedig „klasszikussá” előléptetve a régi magyar irodalom arányát emeli...

A meséskönyvek közül Benedek Elek művei, a magyar ifjúsági irodalomból Molnár Ferenc Pál utcai fiúk-ja, a külföldiek közül pedig Verne, majd őt követve Cooper viszi el a pálmát.

Az ismeretterjesztő könyvek aránya általában alacsony, de ezen belül is feltűnően kevés a természettudományi és még kevesebb a műszaki könyv. Érdekes képet kapunk, ha a házi könyvtárak állományának megoszlását összehasonlítjuk a köz-könyvtárakéval.

Könyvtártípus	Szép-irodalom	Ifjúsági irodalom	Társadalomtud.	Természettudomány	Műszaki	Mezőgazdasági	Egyéb ismeretterjesztő
Köz-könyvtár	51,7%	15,2	11,4	2,8	4,2	0,6	14,1
Házi könyvtár	61,0	23,7	3,9	1,9	1,4	0,3	7,8

A házi könyvtárakban tehát a szépirodalom, valamint a gyermek- és ifjúsági irodalom aránya lényegesen nagyobb, a szak- és ismeretterjesztő könyveké viszont még fele akkora sincs, mint a köz-könyvtárakban. Tévesek tehát azok a gyakran hallható vélemények, hogy a köz-könyvtárakban nem érdemes nagyobb gondot fordítani a szakkönyvek propagálására, mert azokat ugyanis megveszik az emberek. Felmerésünk tapasztalata alapján inkább fogadjuk el igazságként, hogy az egyszerű dolgozók többsége még nem jutott el a fejlődésnek arra fokára, hogy szakmai ismereteinek elmélyítése és bővítése érdekében könyvet vásároljon. Ezt támasztja alá az is, hogy amíg a magasabb iskolai végzettségű, tehát általában jobb beosztásban dolgozó és jobban is kereső bányászoknál 3% a műszaki könyvek aránya, addig a 8 általánosnál kevesebb iskolát végzett bányászoknál csak 0,8%. Érdekességként kell megemlíteni, hogy e téren kiemelkedően legjobb a helyzet a tsz tagoknál, akiknél a műszaki (traktorokkal, mezőgazdasági gépekkel foglalkozó) könyvek aránya 2%, a szakmai műveltségük emelésére szolgáló mezőgazdasági szakkönyveké pedig — ami az ő esetükben egyenértékűnek tekinthető a más foglalkozásúak műszaki könyvével — 7,5%, együttesen tehát 9,5%, szemben a műszaki könyvek összesített 1,4%-os arányával. Érdemes lenne megvizsgálni, hogy milyen szerepe van ebben a tsz akadémianak.

A házikönyvtárak szak- és ismeretterjesztő részének alacsony arányából azt a tanulságot mindenesetre levonhatjuk, hogy ez fokozott kötelezettséget ró a közművelődési könyvtárakra, mind a szakkönyvek beszerzése, mind azok népszerűsítése terén. Nekik kell biztosítaniuk, hogy minden fontosabb szak- és ismeretterjesztő könyv könnyen hozzáférhető legyen mindenki számára, és kellő propagandával, felvilágosító munkával azok megkedveltetése érdekében is sokat kell meg tenniük. De talán náluk is többet tehetnének a munkás akadémiák és a különböző ismeretterjesztő előadások előadói.

Beszédes adatokat kapunk akkor is, ha azt vizsgáljuk, hogy foglalkozás és iskolai végzettség szerint hogyan változik a szépirodalom összetétele, kik mit vásárolnak elsősorban, illetve mit vásárolnak kevésbé.

Foglalkozás és iskolai végzettség	Régi magyar	Mai magyar	Világirodalmi klassz.	Mai világirodalom	Szovjet	Népi dem.	Gyermek- és ifjúsági
Munkás, 8 ált. isk.-ig	21,5	11,5	9,8	4,7	5,9	2,3	29,8%
Munkás, 8 ált. felett	20,9	10,1	13,8	4,0	7,8	2,8	25,6
Bányász, 8 ált.-ig	21,2	12,3	9,9	4,3	7,3	2,8	26,8
Bányász, 8 ált. felett	22,7	10,8	12,9	3,0	6,0	2,1	21,7
Tsz-tag	26,4	4,8	5,7	1,1	2,0	0,0	41,9
Egyéb, 8 ált.-ig	21,3	12,1	16,4	3,0	4,7	1,7	25,1
Egyéb, 8 ált. felett	23,7	9,2	15,7	3,5	4,7	1,7	15,6
Értelmiségi	17,0	6,1	18,4	3,2	2,2	1,0	13,8

Ha összehasonlítjuk ezt a táblázatot az egyes kategóriák átlagos kötetszámát mutató táblázattal, akkor megállapíthatjuk, hogy minél alacsonyabb az átlagos kötetszám, annál magasabb a gyermek- és ifjúsági könyvek aránya. Ez is igazolja azt a már említett tényt, hogy a kevés könyvű családok elsősorban gyermekeik részére vásárolják a könyveket. Különösen szembetűnő ez a tsz tagoknál.

A szépirodalomból az értelmiség kivételével minden kategóriában a régi magyar irodalom a legnépszerűbb, az értelmiségnél viszont valamivel magasabb a világirodalmi klasszikusok aránya. A mai magyar irodalom a parasztság és az értelmiség körében hódít legkevésbé, a többi kategóriánál nagyjából azonos szinten áll. Ugyanez a helyzet a szovjet, sőt bizonyos fokig a népi demokratikus irodalom esetében is, Ennek nyilván többféle oka is van, s ezek nem kizárólag irodalmi jellegűek lehetnek.

A táblázatokból nem derül ki, a könyvtárak vizsgálata során azonban — főként a kevés könyvű bányászoknál — feltűnően sokszor szerepeltek olyan művek, amelyek nem kezdő olvasóknak valók, mint pl. Darwin: A fajok eredete, Gorkij: Klim Számgin élete stb. Könnyen kideríthető volt, hogy ezeket nem tudatosan, saját akaratukból vásárolták, hanem a könyvterjesztés ügynökei éltek vissza a jószándékú, de tájékozatlan emberek bizalmával. Nyakukba sózták az eladatlan raktárkészletből összeállított típuscsomagokat.

A házi könyvtárak állományának százalékos megoszlását a KSH 4000 háztartás könyvhasználati adataira vonatkozó felmérésének hasonló jellegű adataival veti össze a következő táblázat.

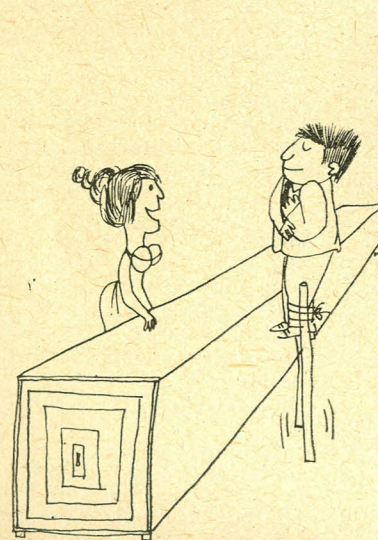
Műfaji megoszlás	A házi könyvtáraké %	A KSH felmérés szerint az olvasott könyveké %
Magyar szépirodalom	32,0	35,9
Világirodalmi klasszikus	12,6	11,6
Szovjet és népi demokratikus	7,7	4,8
Egyéb világirodalom	3,9	8,3
Bestseller és ponyva	2,0	6,4
Ifjúsági regények, meséskönyvek	23,7	23,7
Útleírások	2,9	2,6
Általános művek	8,8	2,3
Szak- és ismeretterjesztő művek	3,6	3,3
Vers	3,1	nem szerepel
Ismeretlen	nem szerepel	1,1
Összesen	100,0	100,0

E szerint a magyar irodalomból, főként azonban a mai világirodalomból lényegesen többet olvasnak, mint meglévő saját könyvük, aminek bizonyára az a magyarázata, hogy az új, ismeretlen írókat előbb „kipróbálják”, és csak erősen megvalogatva vásárolják. A bestseller és a ponyva csoportjában is lényegesen magasabb a meglévőnél az olvasott könyvek aránya, köztudomású azonban, hogy ezek rongyosra olvasva — gyakran magas áron — járnak kézzől kézre. Az ifjúsági irodalomnál a két adat teljesen megegyezik, és nincs lényegesebb eltérés a világirodalmi klasszikusoknál, az útleírásoknál, a szak- és ismeretterjesztő könyveknél sem. A meglévőnél kevesebbet olvasnak viszont a szovjet és népi demokratikus művekből és sokkal kevesebbet az általános művekből. Az utóbbira azonban magyarázatot ad az, hogy ebbe a csoportba főként olyan művek tartoznak, amelyeket nem olvasni, hanem időnként megnézni, vagy tanulmányozni szokott az ember, mint pl. lexikonok, politikai, nyelvészeti, irodalom- és művészettörténeti könyvek, albumok stb.

Szembetűnő, hogy a KSH felmérése szerint az olvasott könyveknek csak 9,3%-a a nem szépirodalmi jellegű, a várpalotai könyvtárak adatai szerint viszont a kölcsönzött könyveknek 17,1%-a. Ez jelenthetné azt is, hogy a két adat közül valamelyik nem helytálló, vagy pedig azt, hogy — Várpalotára is érvényesnek tekintve a KSH adatait — nem olvasnak el minden kikölcsönzött könyvet. Mindkettőnél valószínűbb azonban az a harmadik lehetőség, hogy a KSH adatgyűjtése alkalmával a megkérdezettek csak az olyan könyveket nevezték meg, amelyeket „olvasmányként” olvastak. A könyvtári forgalomban sokat szereplő matematikai, rádiós, horgoló, szakács-, nyelv- és hasonló jellegű könyveket viszont általában senki sem szokta „olvasmányként” számontartani, és így ezek a KSH részére adott válaszokból is kimaradtak. Ezt támasztja alá az is, hogy a házi könyvtárak állományában is 15,3% az ismeretterjesztő könyvek aránya, tehát megközelítően annyi, mint a könyvtári forgalomban.

Vizsgálatunk a könyv- és könyvtárkultúra helyzetének, fejlődésének feltárásával az olvasási kultúra helyzetében való tájékozódást kívánja szolgálni. Az olvasási kultúra azonban nem kizárólagosan a könyveken keresztül mérhető, hiszen a könyvek mellett sokan olvasnak egyéb sajtótermékeket is, sőt nagyon sokan vannak, akik a könyvhasználatig még nem jutottak el, de rendszeresen olvasnak újságokat és képeslapokat. Így tehát az olvasási kultúra valóságos helyzetére csak akkor tudunk következtetni, ha a könyvek mellett a periodikák elterjedését is figyelembe vesszük. Ennek illusztrálására egyetlen adat is sokat mond. A Posta Központi Hírlap Iroda helyi kirendeltsége napi- és hetilapokból, folyóiratokból 1964-ben 2 089 500 példányt forgalmazott, amiből a város 1—1 lakosára 82,3 jut, ha pedig családokra is átszámítjuk, kiderül, hogy minden családra jut egy-egy példány az év minden napján.

Áttekintésünk a teljességre törekvés igénye nélkül is szemléletesen mutatja, hogy Várpalotán a politikai és társadalmi változást, a város nagyarányú fejlődését a könyv- és könyvtárkultúra terén is nyomon követte a kulturális forradalom kibontakozása. A fejlődés — a közismert hibák és egyenetlenségek ellenére is — gyökeres változást hozott. A háború által is megtépzott, vérszegény polgári örökség helyén olyan szilárd alapjait teremtette meg a könyv- és könyvtárkultúrának, amely alkalmas arra, hogy a szocialista fejlődés követelményeinek megfelelően növekedve és erősödve be tudja tölteni azt a hivatását, amelyet a szocializmus építésében a rohamosan fejlődő város igényei és társadalmi szükségletei megkívánnak. Hasznos és szükséges lenne megvizsgálni azt is, hogy a társadalmi fejlődés általános törvényszerűségeinek érvényesülése következtében a könyv- és könyvtárkultúra milyen módon hatott és hat vissza a létrehozó társadalom fejlődésére, ez azonban újabb, a jelenleginél sokrétűbb és bonyolultabb vizsgálatot és elemzést kíván.

Hiúság (Dallos Jenő rajza)

Könczöl Imre

* Statistik der öffentlichen (Büchereien der BRD) 1964. Die deutschen Bibliotheken der Deutschen Republik in Zahlen 1963. Statistik für Bibliothekswesen, Berlin, 1963. * Statistik der öffentlichen (Büchereien der BRD) 1964. Die deutschen Bibliotheken der Deutschen Republik in Zahlen 1963. Statistik für Bibliothekswesen, Berlin, 1963.